

DARYOLAR SUVIDAN SAMARALI FOYDALANISH USULLARI

Ismoilov Jaloliddin Kamoliddin o'g'li

Namangan Davlat Universiteti Tabiiy

Fanlar fakulteti 3-bosqich talabasi

E-mail: ismoilovjaloliddin5@gmail.com

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada daryo suvidan samarali foydalanish, barqarorlik va resurslarni mas'uliyatli boshqarishni ta'minlash bo'yicha turli strategiya va yondashuvlar ko'rib chiqilgan. Suvni tejash amaliyotini qo'llash, suv havzalarini kompleks boshqarish, suv sifatini nazorat qilish va daryo ekotizimlarini muhofaza qilish orqali biz ushbu muhim resursdan foydalanishni optimallashtirishimiz mumkin.

Kalit so'zlar: Daryo suvi, barqaror foydalanish, suvni boshqarish, tejash, samaradorlik, kompleks yondashuv.

ABSTRACT

This article examines various strategies and approaches to ensure efficient use of river water, sustainability and responsible management of resources. Through the application of water conservation practices, integrated water basin management, water quality control and river ecosystem conservation, we can optimize the use of this important resource.

Keywords: river water, sustainable use, water management, saving, efficiency, integrated approach.

АННОТАЦИЯ

В этой статье рассматриваются различные стратегии и подходы к обеспечению эффективного использования речной воды, устойчивости и ответственного управления ресурсами. Применяя методы экономии воды, комплексное управление водоразделами, контроль качества воды и защиту речных экосистем, мы можем оптимизировать использование этого важного ресурса.

Ключевые слова: речная вода, устойчивое использование, управление водными ресурсами, экономия, эффективность, комплексный подход.

Daryolar ekotizimlar, qishloq xo'jaligi, sanoat va aholi punktlarini qo'llab-quvvatlashda hal qiluvchi rol o'ynaydigan bebaho manbadir. Aholi o'sishi va iqlim

o'zgarishiga ta'siri yanada aniqroq bo'lishi bilan daryo suvidan barqaror va samarali foydalanish tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ushbu maqola atrof-muhitni muhofaza qilish, iqtisodiy rivojlanish va ijtimoiy farovonlikni hisobga olgan holda daryo suvidan samarali foydalanishning turli usullarini o'rganishga qaratilgan. Integratsiyalashgan va innovatsion yondashuvlarni qo'llash orqali biz ushbu qimmatbaho resursni adolatli taqsimlash va mas'uliyatli boshqarishni ta'minlashimiz mumkin[1].

Suvni tejash va samaradorlik:

Suvni tejash amaliyotini amalga oshirish daryo suvidan foydalanishni optimallashtirishda juda muhimdir. Yomg'ir suvini yig'ish, samarali sug'orish tizimlari va suvni qayta ishlash kabi texnikalar suv isrofgarchiligini sezilarli darajada kamaytirishi mumkin. Sanoat va uy xo'jaliklari o'rtasida suvni tejash xatti-harakatlarini targ'ib qilish suvni sezilarli darajada tejashga olib kelishi mumkin va shu bilan quruq davrda ham daryolarda doimiy oqimni ta'minlaydi[2].

Daryo havzasini kompleks boshqarish:

Daryo havzalarini boshqarishning yaxlit yondashuvini qabul qilish turli manfaatdor tomonlar o'rtasida suv resurslaridan uyg'un foydalanishni ta'minlashga yordam beradi. Bu davlat idoralari, mahalliy jamoalar, sanoat tarmoqlari va atrof-muhitni muhofaza qilish tashkilotlari o'rtasida hamkorlik va muvofiqlashtirishni o'z ichiga oladi. Barcha foydalanuvchilar va atrof-muhit ehtiyojlarini hisobga oladigan suv taqsimotining keng qamrovli rejalarini ishlab chiqish nizolarning oldini oladi va barqaror foydalanishga yordam beradi.

Suv sifatini nazorat qilish va tozalash:

Daryo suvining sifatini saqlash inson salomatligi va ekotizimni saqlash uchun juda muhimdir. PH, erigan kislorod va ifloslantiruvchi moddalar darajasi kabi suv sifati parametrlarini muntazam ravishda kuzatib borish juda muhimdir. Qurilgan suv-botqoq erlar va ekologik toza filtrlash usullari kabi tegishli suv tozalash texnologiyalarini joriy etish ifloslantiruvchi moddalarni olib tashlash va Daryo sog'lig'ini saqlashga yordam beradi[3].

Ekologik tiklash va daryo bo'yini muhofaza qilish:

Daryo qirg'oqlari bo'ylab tabiiy ekotizimlarni himoya qilish va tiklash suv sifatini saqlash va eroziyani yumshatish uchun juda muhimdir. Mahalliy o'simliklarni ekish, bufer zonalarini yaratish va erdan foydalanishning to'g'ri amaliyoti orqali tuproq eroziyasini oldini olish daryo ekotizimlarini himoya qilishi va suv sifatini oshirishi mumkin.

Daryo suvidan samarali foydalanish suvni barqaror boshqarish va ushbu qimmatbaho tabiiy resursni saqlash uchun juda muhimdir. Daryo suvidan samarali foydalanishning ba'zi usullari:

- Suvni tejash va samaradorlik choralari: suvni tejash amaliyotini amalga oshirish suvdan oqilona foydalanish uchun juda muhimdir. Suvni tejaydigan xatti-harakatlarni rag'batlantirish, oqishlarni tuzatish va past oqimli kranlar, samarali sug'orish tizimlari va aqlli suv hisoblagichlari kabi suvni tejaydigan texnologiyalardan foydalanish isrofgarchilikni kamaytirishga yordam beradi.

- Sug'orishni boshqarish: bug'lanish orqali suv yo'qotishlarini minimallashtirish va suvning o'simliklar ildizlariga samarali etib borishini ta'minlash uchun tomchilatib sug'orish va sug'orish tizimlari kabi samarali sug'orish usullaridan foydalanish kerak. Sug'orishni to'g'ri rejalashtirish va monitoring qilish ham ortiqcha sug'orishni oldini oladi.

- Yomg'ir suvini yig'ish: yomg'irli mavsumda yomg'ir suvini yig'ish va undan keyin foydalanish uchun saqlash daryo suvini to'ldirishi va quruq davrda daryoga bo'lgan talabni kamaytirishi mumkin. Yomg'ir suvini tomlardan va boshqa sirtlardan yig'ish va tanklarda yoki yer osti suv omborlarida saqlash mumkin[4].

- Oqava suvlarni tozalash va qayta ishlash: oqava suvlarni tozalash inshootlarini ishlab chiqish va joriy etish tozalangan suvni sug'orish, sanoat jarayonlari va hojatxonalarni yuvish kabi ichimlik bo'lmagan maqsadlarda qayta ishlatishga imkon beradi. Bu chuchuk daryo suviga bo'lgan talabni kamaytiradi.

- Daryo qirg'og'ini filtrlash: Daryo qirg'og'ini filtrlash-tabiiy filtrlash jarayonlari sodir bo'ladigan daryo o'zanlaridan yoki qirg'oqlardan suv olish usuli. Bu suv yanada sifatli bo'lishi mumkin va to'g'ridan-to'g'ri daryodan olingan suvga nisbatan kamroq tozalashni talab qiladi.

- Yer osti suvlarini to'ldirish: daryolardan suvni qasddan erga chiqarish orqali yer osti suv qatlamlarini to'ldirish uchun foydalanish mumkin. Bu quruq davrda daryo oqimini saqlashga yordam beradi va kelajak uchun barqaror suv ta'minotini ta'minlaydi.

- Ekotizimni tiklash: sog'lom daryo ekotizimlari suv sifati va oqimini ta'minlash uchun zarurdir. Daryo bo'yidagi botqoq erlar va o'rmonlar kabi tabiiy yashash joylarini tiklash va himoya qilish ekologik muvozanatni saqlashga va daryoning suv resurslari bilan ta'minlash qobiliyatini oshirishga yordam beradi.

- Ta'lim va xabardorlik: Daryo suvidan samarali foydalanishning ahamiyati va isrofgarchilik amaliyotining oqibatlarini to'g'risida jamoalar o'rtasida xabardorlikni oshirish xatti-harakatlarning o'zgarishiga va suvdan mas'uliyatli foydalanishga olib kelishi mumkin.

- Suv narxlari va tartibga solish: to'g'ri suv narxlari va tartibga solish suvdan mas'uliyatli foydalanishni rag'batlantirishi mumkin. Yuqori iste'mol yuqori

xarajatlarga olib keladigan darajali narxlash tizimlarini joriy qilish ortiqcha foydalanishni to'xtatishi mumkin.

- Tadqiqot va innovatsiyalar: suvni boshqarish texnologiyalari va amaliyotidagi doimiy izlanishlar va innovatsiyalar daryo suvidan foydalanishning yanada samarali va barqaror usullariga olib kelishi mumkin.

Daryo suvidan samarali foydalanish texnologik, xulq-atvor va siyosat choralarining kombinatsiyasini talab qiladi. Ushbu usullarni qo'llash orqali biz Daryo ekotizimlarining sog'lig'ini saqlab, daryolardan suvning uzoq muddatli mavjudligini ta'minlashimiz mumkin.

XULOSA

Daryo suvidan samarali foydalanishni maksimal darajada oshirish har tomonlama rejalashtirish, hamkorlik va texnologik yangiliklarni talab qiladigan ko'p qirrali ishdur. Suvni tejash amaliyotini o'z ichiga olgan holda, Daryo havzasini boshqarishning integratsiyalashgan yondashuvini qo'llash, suv sifatini kuzatish va ekotizimlarni himoya qilish orqali biz inson ehtiyojlari va atrof-muhitni muhofaza qilish o'rtasida muvozanatni saqlashimiz mumkin.

Daryo suvini boshqarishda muvaffaqiyatga erishish uchun siyosatchilar, jamoalar va sanoat tarmoqlari ushbu cheklangan manbaning kelajak avlodlar uchun ahamiyatini anglab, birgalikda ishlashlari kerak. Suvni tejaydigan texnologiyalar va barqaror amaliyotga keyingi tadqiqotlar va sarmoyalar suvga bo'lgan talabning oshishi va atrof-muhit o'zgarishi bilan bog'liq muammolarni hal qilishda hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'ladi.

Xulosa qilib aytganda, daryo suvidan samarali va barqaror foydalanishni ta'minlash uchun ekologik yaxlitlik, ijtimoiy tenglik va iqtisodiy o'sishni birinchi o'ringa qo'yadigan yaxlit yondashuv zarur. Ushbu tamoyillarni qabul qilish orqali biz ushbu qimmatbaho manbani yanada barqaror va farovon kelajak uchun himoya qilishimiz mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI: (REFERENCES)

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 4 maydagi "2017-2021-yillarda yer osti suvlari zaxiralaridan oqilona foydalanishni nazorat qilish va hisobga olishni tartibga solish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-2954-son qarori.
2. Ахмадалиев.Ю.И. (2014). Ер ресурсларидан фойдаланиш геоэкологияси. Т: Fan va texnologiya, 340.

3. Ахмадалиев, Ю. И. (2015). Этноэкологические основы рационального использования водных ресурсов. Известия Географического общества Узбекистана, 45, 180-183.
4. Ахмадалиев, Ю. И. (2015). Необходимость проблемного подхода к исследованию земельных ресурсов региона. Актуальные вопросы современной науки, (3), 24-28.